دۆلۆز و ڕۆمانی کوردی.....
پێشڕەو عەبدوڵڵا

ژیل دۆلۆز gilles deleuze، لە پێشەکی کتێبی،(تقدیم لساشر مازوخ، البارد والقاسي 1989،) دەنووسێت: هەردوو ڕۆمانـنووس، ساشەر مازوخ sacher masoch و مارکیس دیساد marquis de sade دوو ڕۆمانووسی گرنگن، بەجۆرێک هەردوو نەخۆشی دەروونی مازۆخیسم و سادیست، هەر بەناوی خۆیانەوە نراوە، لەکاتێکدا ئەمان دوو ڕۆمانووس بوون، نەک دەروونشیکار و پزیشکی دەروونی کلینیکی، بەڵام لە ڕێگەی نیشاندانی پاڵەوانی ڕۆمانەکانییان، توانیویانە ئەو تەرزە نەخۆشییە، بدۆزنەوە، بەمەش دۆلۆز، ئەوە ڕەت دەکاتەوە کە ڕەخنەگر و ڕۆمانووس و دەروونشیکار، کاریان بەسەر یەکترەوە نەبێت، چونکە هەم ڕۆمانووس، هەم دەروونشیکار، هەم ڕەخنەی دەروونی، خەریکی وەسفی کارەکتەرەکانیان و سیمپتۆمە سەرەکییەکان دەدۆزنەوە، بۆیە دۆلۆز بە تەواوکەر و هاوکاری یەکتر وەسفییان دەکات، تا ئەوەی تەواوی کتێبەکەی تەرخان دەکات بۆ شەرح و ناسینەوەی کەسێتی سادیست و مازۆخیست. واتە: خۆی هەردوو کارەکە پێکەوە گرێ دەدات.

ئەوەی جێگەی تێڕامانی منە، ئایا ڕۆمانووسی کورد، ئاگای لە پاڵەوانەکانی خۆی هەیە؟ دەزانێت پاڵەوانەکانی ئەو سەر بە چ تەرزە لە کەسێتی و چ دەردێکی سایکۆلۆژیین؟ ئایا ڕۆمانی کوردی، شۆڕبۆتەوە بە نیشاندانی بەشێکی تاریکی کەسێتی مرۆڤی کورد؟ لە ڕاستیدا، ناتوانیین بڵێین، بەڵێ! ئەو تەرزە وەسفەشی کە کراوە، پڕۆسەیەکی ناخودئاگایانەی نووسەرە و ئەم کارە سەرپێیە لە ڕۆمانەکەدا، هەروەک (عەتای نەهایی) کە کارەکتەرەکانی خودان فەلسەفە و شوناسی دیاریکراو نیین، ئاستی ڕۆشنبیری پاڵەوانەکانی دەگاتە ڕۆژنامە خوێنەکی سادە و بێ شوناس، لەسەرەتادا وادەزانی کەسێتییەکی ڕوون دەبینی، دواتر لەت بزر دەبێ و کەسێتییەکی تەماوییە.

لای (بەختیار عەلیش) پاڵەوانەکانی هەموو فوتۆکراو و خاوەن قسەی گەورە و فەلسەیین، واتە فرەشوناس نیین و هەموویان بەیەک گەروو، هاوار دەکەن و نازانی لەچیدا جیاوازن ، لای (جەبار جەمال غریب) یش هەمان شت بەدیدەکرێت، کە هەست دەکەیت پاڵەوانێک هەیە هەمیشە لە ژێرەوە خەریکی پلانێکی ترە، بەڵام نازانی ئەو پلانە چییە، بۆیە ناتوانیت ئەم (تەمە پاڵەوان)انە، وەک کەسێتییەکی سەربەخۆ و گوزارشت کەر لە سایکۆلۆژیایی ئینسانی کورد، بناسیتەوە. بەشێکی

زۆری ڕۆمانی کوردی، کێشەی تەمەپاڵەوانی هەیە، چونکە ڕۆمانووس، هێشتا خەریکی نەخشەی ڕۆمانەکەیەتی و ئاگایی زیاتر شکاوەتەوە بەسەر زمان و وشە و وەسفی شوێن و …تاد، کەمتر پاڵەوان و شاکەس و کارەکتەری خۆی ناسیوە. زۆربەی پاڵەوانەکانیان، بەرھەمی هەڵڕژانی نەستیانەی نووسەرن و ئاگایی تێیدا ونە.
بۆیە بەبڕوای من ڕۆمانی کوردی پێویستی، بەوەیە دادگایی بکرێت و هەموو تەمەپاڵەوانەکانی بخرێتە ژێر پرسیار و ش□□ق□و□.

تێبینی/

١. ئەم پۆستە، لێدان نییە لەهیچ نووسەرێک، بەڵکو بانگێشتێکی مەعریفی ڕووتە.
٢. چاوێکم خشاند، بە وەرگێڕانی کتێبەکەی دۆڵۆز،(ساردی و دڵڕەقی) لەوەرگێڕانی فازیل محمود وەلی، بەڵام بەیارمەتی دەقە عەرەبییەکە توانییم تێگەیشتنی خۆم گەڵاڵە بکەم.
٣. بۆ دەقە عەرەبییەکە، بگەڕێوە بۆ، سایتی nomene. bloge spot.com

---

چەمکی گۆڕین و گواستنەوە … رابـەر عبدولحەمید

(گۆڕین) لای فرۆید واتا نەخۆشەکە دەرونشیکار لەجێی یەکێک لەو کەسێتیانە دادەنێت کە لە منداڵیدا کاریگەرییەکی زۆریان لەسەری هەبووە ، وەک باوک یان دایک.
بەم پێیە کاردانەوەی بەرامبەر دەروونشیکارەکە وەکو کاردانەوەی بەرامبەر کەسێک نییە کە رووبەڕوو یان لە پشتییەوە وەستاوە ، نەخۆشەکە دەروونشیکار بە کەسێکی دی ئەبینێت (دایک، باوک یان ب□گەورە یان دایەگەورە) وە چاوەرێشە رۆڵی هەمان کەسێتی ببینێت.
چەمکی(گۆری□ن) بایەخێکی فراوانتری لە بەکارهێنانی تیۆری دەروونناسیدا هەیە، گۆرین یەکێکە لە باوترین هۆیەکانی (هەڵە و ناکۆکی) ی مر□ق ب□رامبەر بە راستی ، گۆرین واماناند□کات دونیا لە پشت چاویلکەی خواست و ترسەکانی خۆمانەوە ببینین لە ئەنجامدا راستییەکان لەگەڵ خەیاڵ و هەڵەی هەستیدا تێکەڵ بکەین ، ئێمە خەڵکی وەک خۆیان نابینین بەڵکو بەگوێرەی خواست و ویستی خۆمان

دەیانبینین، ئەو تێڕوانینەی هەمانە بە کەسێک بەگوێرەی ئەوەیە کە لێیان چاوەرێ ئەکەین و کاردانەوەی ئێمە بەرامبەر کەسێتییە راستەقینەکە نییە بەڵکو بەرامبەر ئەو وێنەیەیە کە ئێمە دەربارەی ئەو لە زەین و خەیاڵی خۆماندا خوڵقاندومانە.

بۆ نموونە دووکەس بهێننە بەرچاوتان کە یەکترییان خۆشدەوێت، عاشقی جوانیەکان و خووە بەرزەکان و سیفاتەکانی یەکتر و شەیدای یەکترن ، ئەمانە ئەبنە هۆی ئەوەی بە یەک ببن و بچنە ژیانی ژن و مێردایەتییەوە ، بەڵام هەمووی شەش مانگ دوای ئەوە هەردووکیان تێئەگەن کە ئەو کەسە نین کە عاشقی یەکتر بوون و وابیر دەکەنەوە هاوسەرەکەیان کەسێکی تری لێدەرچووە، ئەو دووانە عاشقێکی رووکەشی هەڵخەڵەتێنەر و گۆڕاو بوون، لە بەرامبەرەکەیاندا ئەو شتەیان ئەبینی کە لە بنەڕەتدا ئەیانویست بیبینن : باشی، زیرەکی، هاوڕێیەتی و راستگۆیی…

لەوانەشە هەمان سیفاتەکانی دایک و باوکیان بووبێ و بێئاگابوون لەوەی گرفتاری خەیاڵ و هەڵەی هەستی بوون، لەوە بەدوا گیروگرفتەکان بەدەر ئەکەون و هەردووکیان هەست بە بێزاری ئەکەن، چونکە هاوسەرەکانیان بە گەمەی دەست ئارەزووەکانیان ئەبینن ، بەڵام ئەسڵی مەسەلەکە ئەوەیە کە ئەوان خۆیان فریوو داوە ، بە تەنها وەهم و خەیاڵەکانی خۆیان دیوە نەک راستییەکان هەربۆیە ئەگەر خەڵکی لە (گۆڕین) بگەن هەرگیز شتی وا روونادات.

هەمان دیاردە لە دونیای سیاسیشدا بەدی ئەکرێت، ئەو جۆش و خرۆشەی خەڵک بهێنەرە پێش چاوت کە بەرامبەر سەرکردەیەکی سیاسی پیشانی ئەدەن، (ئەمەش نەک لە کوردستان بەڵکو لە هەموو دونیادا روودەدات) ئەو سەرکردانەی ئەشێت خراپبن یاخود باش، بەڵام مەسەلەی سەرەکی باش و خراپی سەرکردەکە نییە بەڵکو ئەوەیە کە زۆربەی خەڵک چاوەرێی ئەوەن و پێویستیان بەوەیە کەسێک بێت و رابەریان بکات، کەسێک کە نیازی پاک بێت، ئەگەر کەسێک کە دەزانێت چۆن رۆڵی رابەرێک ببینێت و بێتە مەیدانەوە، خەڵک ئارەزوو و خواستەکانیان (دەگوێزنەوە) بۆ ئەو و یەقینیان لا دروست ئەبێت کە ئەو فریادڕەس و ڕزگارکەریانە، گەرچی لە راستیدا ئەو سەرکردەیە کاولکار و شەڕانگێزبێ و ببێتە مایەی کەسپ و کارەسات بۆ میللەت و وڵات ، تەنانەت سەرکردە بچوکەکانیش لەم بۆچوونانەی خەڵک سوود وەردەگرن ، ئەو سیاسەتمەدارانەی کە بە وریایی و ئاگاییەوە سوودیان لەو مەیلەی خەڵک بۆ (گواستنەوە) لە پێناوی گەیشتن بە سەرکەوتنی گەورەدا بینیوە ڕواڵەت و رەفتاری پەسەندیان لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن ئەو خەڵکە فریوو ئەدا کە دەنگیان بۆ ئەدەن ، چونکە ئەو قسانە ئەکەن کە میللەت پێی خۆشە، منداڵان ماچ ئەکەن، ئەبنە مایەی بەهێزکردنی

هەڵەی هەستی و وەهمی بینەران و وا بیردەکەنەوە ئەگەر کەسێک بەو شێوەیە بێت کەواتە ناکرێت مرۆڤێکی خراپ بێت.
ئەگەر خەڵکی باشتر لە(گواستنەوە) بگەن و بزانن چۆن هیوا و خۆزگەکانیان ڕەگێکی درۆ بەو شتانە ئەدات کە دەیبینن، ئەگەر چاودێرێکی بێلایەنبن و ئەگەر دیدێکی رەخنەییان هەبێت هیچ یەکێک لەو شتانە روونادات کە باسمان کردن، ئەگەر ئێمە بتوانین پەردەی وەهم و هەڵەی هەستی وەلا بنێین، ئەوکاتە خۆشەویستیمان و ژیانی ژن و مێردایەتیمان و باردۆخی سیاسیمان لە کارەسات و بەد بەختی خاڵی دەبێت و چیدیکە نابینە نێچیری دەست ناکۆکی نێوان راستییەکان و وەهم…

Rabar N Abdulhamed@

بەفری زەمەن تێکست :هێرش ڕەسوڵ خوێندنەوە: هەرێم بەهادین

چەند بیرەوەرییەک دەربارەی شەهید عەبدولڕەحمان زەبیحی … رەزا شوان

عەبدولڕەحمان زەبیحی ” عولەما ” تێکۆشەر و شۆڕشگێڕ و سیاسەتمەدار و رۆشنبیر و نووسەر و زمانەوان و فەرهەنگسازێکی زۆر بە توانا بوو. دڵسۆزێکی کەم وێنەی گەلی کوردمان بوو، کوردستان پەروەرێکی راستی تا سەر ئێسقان بوو، شۆڕەسوارێکی جەربەزە و ماندوونەناسی کەڵەمێرد و چاونەترس و کۆڵنەدەر و هەمیشە نەسرەوت و وچانەدەر بوو. هەموو ژیانی و هەموو کاتێکی بۆ خزمەتی گەلی کوردمان و

کوردستانی نیشتمانی پیرۆزمان تەرخان کردبوو. مێژوویەکی پڕ لە شکۆداری و شانازی هەیە.

(عەبدولڕەحمانی سەفی مینەی کڵاودروو) لە ساڵی (١٩٢٠) لە شاری مەهاباد، لە دایک بووە. خوێندنی سەرەتایی لە شاری مەهاباد تەواو کردووە. لە ساڵی (١٩٣٥) دا، لە شاری (ورمێ) لە رۆژهەڵاتی کوردستان دا، بڕوانامەی خوێندنی ناوەندی وەرگرتووە.

بە منداڵی لە لای مامۆستا (مەلا قادری مودەڕیسی) پەرتووکی (گوڵستان) ی سەعدی و وانەی (جەبر) ی خوێندووە. مامۆستا مەلا قادر مودەریسی هەستی کوردایەتی لە هزر و هۆش و دەروونی زەبیحی دا رواند.

عەبدولڕەحمان زەبیحی منداڵێکی زیرەک و بلیمەت بوو. لە بارەی زیرەکییەوە، شاعیری ناسراوی کوردمان (هەژار موکریانی: ١٩٢١ـ ١٩٩١) لە پەرتووکی (چێشتی مجێور) دا، لە لاپەرە (١٨-١٩) دا، لەژێر ناوی" بەڵای گیانم" دا دەڵێ:

“رۆژێک وەک بەڵای ناگەهانی منداڵێکیان هێنا حوجرەکە، بۆ تەمەن لە من باوخۆشتر و بە باڵا لە من کورتە باڵاتر بوو. یەکێکی سووری چاوزیت، لەم بوو بە عیزرائیل، دەبوایە ئەویش گوڵستان بخوێنێ. هەتیو ئەوەندە زیرەک بوو کە نەبێتەوە. من بە هەزار گەرە و نەرە دوو خەتم رەوان دەکرد، ئەو پەڕە و دوو پەڕەی تێ دەپەڕاند. وەک ئاگری قودرەتی وابوو. جا وەرە زللە و چەپەک بخە؛ کە بۆ ئەو هەندە و هەندەی رەوان کردووە و تۆ هەر منجە منجت دێ؟! هەر لەبەر خەمەوە لە خوا دەپاڕامەوە ئەو بەدفەڕە بمرێ و لە کۆڵ دنیا بێتەوە. ناوی ئەویش عەبدولڕەحمانی کوڕی سەفی مینە بوو. کە لە دواڕۆژدا بە ناوی (زەبیحی) ناسرا. زەبیحی وەک من فەقێی دایمی و رەسمی نەبوو؛ دەرسی دەخوێند و دەگەڕایەوە ماڵە خۆی. وردە وردە پێکەوە بووینە ئاشنا و لە دەرسی گوڵستان یاریدەی دەدام و ئەو ئاشناییە پتر لە پەنجا ساڵ دەوامی کرد”

عەبدولڕەحمان زەبیحی بێجگە لە زمانی کوردی، بە باشیش زمانی: فارسی و تورکی و عەرەبی و ئینگلیزی و فەرەنسی و ئەرمەنی، دەزانی.

عەبدولڕەحمان زەبیحی هەر بە گەنجی تێکەڵاوی بزووتنەوەی کوردایەتی بوو. یەکێک بوو لە دامەزرێنەرانی (ژ.ك : ژیانەوەی کورد) له لە رۆژی (٢٥/ گەلاوێژ/١٩٤٢) دا لە مەهاباد دایان مەزراند. تا هەڵوەشاندنەوەی زەبیحی سکرتێری ئەو کۆمەڵەیە بووە.

زەبیحی دامەزرێنەری گۆڤاری (نیشتمان) یش بوو، کە بڵاوکراوەیەکی نهێنی (ژ. ك) بوو. زەبیحی نووسینانەکانی کە لە رۆژنامەی (کوردستان: ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان) لە رۆژهەڵاتی

کوردستان، و لە گۆڤاری (نیشتمان) دا، بە ناوی نهێنی (بێژەن) ەوە بڵاوکردوونەتەوە. شایەنی باسیشە و کەم کەسیش ئەوە دەزانێت، کە عەبدولڕەحمان زەبیحی یەکەم کەس بوو کە ناوی مانگەکانی ساڵی بە کوردی دانا.

زەبیحی بەشداری لە کارەکانی (کوماری کوردستان) دا کردووە. لە دوای رووخاندنی کۆماری کوردستان، هاتەوە باشووری کوردستان.. دوایش رووی لە رۆژئاوای کوردستان کردووە، رۆڵێکی گەورەی هەبووە لە هاندانی دامەزراندنی (پارتی دیموکراتی کورد) له رۆژئاوای کوردستان لە ساڵی (١٩٥٧) دا. دووبارە گەڕاوەتەوە بۆ باشووری کوردستان.

عەبدولڕەحمان زەبیحی لە ساڵی (٣٠/ دێسەمبەر/ ١٩٥٧) دا، چووە بۆ وڵاتی میسر بۆ ئەوەی لەگەڵ (یەکێتی خوێندکارانی کورد ـ لە میسر) پێکەوە یاداشتێک دەربارەی مافخوراوی و چەوسانەوەی کورد بدەن بە کۆنگرەی نێونەتەوەیی بە نێوی (کۆنگرەی گەلانی ئاسیا و ئەفریقا) کە لە قاهیرەدا بەسترا بۆ نەتەوە ژێردەستەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، کە خاوەنی قەوارەی سیاسی نەبوو، بە داخەوە کە عێراق و سوریای دوو دەوڵەتی رەگەزپەرستی داگیرکەری کوردستان، رێگربوون لە بەشداریکردنی کورد. ناوەندی کۆنگرەکەش هەر لە قاهیرەدا بوو. هیچ چارەیەک نەما، ئەوە نەبێت، کە یاداشتەکەیان بە زمانی عەرەبی و ئینگلیزی و فەرەنسی چاپکرد و لە ناو کۆنگرەکەدا دایان بە ئەندامانی کۆنگرەکە. دوایش لە رێی پۆستەوە یادداشتەکەیان ناردیان بۆ بەشێکی زۆری سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیرانی دەوڵەتان.

زەبیحی لە دوای ساڵی (١٩٧٩) گەڕاوەتەوە بۆ رۆژهەڵاتی کوردستان. بەڵام جارێکی دیکە گەڕاوەتەوە بۆ باشووری کوردستان. لە دوای ئاشبەتاڵییەکەی شەشی ئەیلوول،

زەبیحی چووە بۆ بەغدا، سەرقاڵی دوو پرۆژەی گەورەی نووسین بوو. یەکەمیان (کۆمەڵەی ژێکاف) و دووەمیان (قامووسی زمانی کوردی) کە (٢٨) بەرگ بوو، بە داخەوە کە تەنها دوو بەرگی لە چاپکردن، داگیرکەرانی شۆفێنی و رەگەزپەرست لە ساڵی (١٩٨٠) دا، لە کاتی گەڕانەوەی بۆ رۆژهەڵاتی کوردستان، لە نێوان باشوور و رۆژهەڵاتی کوردستان دا، کە ئەو دوژمنی سنووری دەستکردی نێوان کوردستان بوو. لە هەل و مەرجێکی ئاڵۆزدا، دوژمنانی کورد بێسەر و شوێنیان کرد. کە تا ئەمڕۆش گۆڕونە.

عەبدولڕەحمان زەبیحی، بە جیاوازی لە هەر شوێنێکی کوردستان دا، دەرفەتی بۆ هەڵکەوتووبێت درێژەی بە خەبات و بە کوردایەتی داوە.. نووسەر (عەلی کەریمی) دەڵێت:" فەرقی بەوە نەدەکرد کە ئەندامی کام

حیزب و کام بەشی کوردستانە، سەردەمێک لە ریزی پێشەوەی کۆمەڵەی (ژ.ك) و سەردەمێک لە ناو پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشوری کوردستان، سەردەمێکیش لە ناو پارتی دیموکراتی کورد لە رۆژئاوای کوردستان دا خزمەتی بزووتنەوە و دۆزی کوردی کردووە. ئەو هەتا مردیش یەک رۆژە ژیانی خۆی سەرفی ژن و منالە، کەسوکار، پارە و ماڵی دونیا نەکرد و هەمووی بە کوردایەتی تەرخان کرد. ئەو بە هەمووانی سەلماند کە کوردستان بە هەر چوار قوژبنییەوە موڵکی ئەو کوردەیە کە خەباتی بۆ دەکات و بەس”

لە ساڵی (١٩٦٣) دا، من قوتابی بوو لە پۆلی سێی ناوەندی لە کەرکووک، ئەندامی ناوچەی لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و ئەندامی ناوچەی کەرکووکی یەکێتی لاوانی کوردستان بووم. هێرشێکی بەربڵاوی سوپای دەندەی عێراق و گاردی نەتەوەیی (الحرس القومي) و جاشە تاڵانکەرەکانی عەرەب، کە سەر بە رژێمی پارتی بەعسی عەرەبی شۆڤێنی و رەگەزپەرستی دەسەڵاتدار بوون، وەکو گورگی هار، لەژێر دروشمی ” سەر بە ئێمە و ماڵ بۆ ئێوە”دا، پەلاماری شار و شارۆچکەکانی باشووری کوردستان دەستی پێکرد. رەشبگیری بوو.. تا ئەستاش کورد بە (ساڵی بەعسییەکان) ناوی دەبەن.. ناچار هەموو ئەندامانی ناوچەی قوتابیان و لاوان و پارتی دیموکراتی کوردستان، کەرکووکمان بەجێهێشت و خۆمان گەیاندە بنکەکانی پێشمەرگە لە ناوچەی شوان و جەباری و قەرەحەسەن. ئەندامانی کەرکووکی هەرسێ ناوچەکە روومان لە بنکەکانی دێیەکانی (خاڵەبازیانی) لە قەرەحەسەن و (چنگنی) و (شێردەرە) لە جەباری کرد.. دوایی کار و بەرپرسێتیان بە هەریەکەمان سپارد.

من لە بنکەی چنگنی کرام بە بەرپرسی ئازوقەی ناوچەی قەرەحەسەن.. کە دە بۆ دە دێگەڕام و لە جووتیارەکانم دەپرسی: ئەمساڵ چەند تەغار گەنم و چەند تەغار جۆتان بەرهەم هاتووە. لە هەر(١٠) قزناغ دا، قزناغێکی بۆ پێشمەرگە بوو، دەیان گەیاندە کەگاکەکراوەکانی دێی و خاڵەبازیانی دەی شێخ جیری لە ناوچەی قەرەحەسەن.

ئەندامانی لقی (٣) کەرکووکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە بنکەی (شێردەرە) بوون. هاوڕێی خۆشەویستم، کەچکردو کاک (محەمەد موکری: ١٩٤٥- ٢٠١٢) کە ئەندامی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بوو. من هێشتا حەڤدە ساڵم پڕەوە نەکردبوو، محەمەد موکری ساڵێک لە من گەورەتر بوو، ئەو لە بنکەی شێردەرە بوو، رۆژی چووم بۆ لای، بینیم لە تەنیشتی پیاوێکی ئەسمەری کورتەباڵای خڕەوە کە رانک و چۆغەیەکی رەنگ خۆڵەمێشی لەبەردا بوو دانیشتووە. هەردووکیان لەنووس (دەفتەر) و پێنووسیان بەدەستەوە بوو. دوای چاک و چۆنی لەگەڵ موکری دا، لێم پرسی: ئەو پیاوە کێیە؟ موکری وتی: ئەوە مامەستا

(عولەما) یە بەرپرسی لقی کەرکووکی پارتی دیموکراتی کوردستانە. من پێشتر ناوی عولەمام بیستبوو کە بەرپرسی لقی کەرکووکە. بەڵام تا ئەو کاتە نەیم بینیبوو. موکری بردمی و منی پێ ناساند. محەمەد موکری لاوێکی سوور و سپی باڵابەرز بوو. کوڕێکی زیرەک و دڵسۆز و هیمن و هاوڕێ دۆست بوو.

لەو رۆژەوە مامۆستا عولەمام ناسی هەندێ جاریش بە (عیسا زەبیحی) ناویان دەبرد.

رێی محەمەد موکری لەگەڵ زەبیحی (عولەمادا) دا، ئەوبوو، زۆر جار زەبیحی بە زاری بابەتێکی رستە بە رستە دەوت و موکرییش قسەکانی بە نووسین دەنووسینەوە.

رۆژێک کە چوومەوە بۆ لای محەمەد موکری، پێشمەرگەیەکی پاسەوانی بنکەی شەردەرە داوای لێکردم کە نامەیەکی بۆ مامۆستا عولەمای بەرپرسی لقی کەرکووک بۆ بنووسم، داوای یارمەتی لێدەکات.. منیش نامەیەکی جوانم بۆ رازاندەوە، دەستخەتیشم جوانە و تا رادەیەک شارەزاییم لە جوانووسی دا هەیە. کە داواکەی برد و دایە دەستی مامۆستا عولەماوە.. لە پێشمەرگەکەی پرسی: ئەمە کێ بۆتی نووسیوە؟ پێشمەرگەکە ئاماژەی بە من دا. مامۆستا عولەما بانگی کردم و وتی: شێوازی نووسینەکەت و دەستوخەتەکەتیش زۆر جوانن.. لەوانەیە دەفتەرێکت بدەمێ و بەم جوانییە بۆمی بنووسیتەوە. منیش وتم : بەسەر چاوم، گەر ئێستا لە لاتە بمدەرێ دەیبەم و هەفتەکەی تر بۆ دێنمەوە. وتی: بە تەمام کەمێ دەستکاری بابەتەکانی بکەم، کەی تەواوم کرد ئەدەمی. دوایی من گوێزرامەوە بۆ بنکەی قەرەداغ کە لە خانووە گەشتیارییەکانی قەپی قەرداغ دا بوو. ئیتر نە محەمەد موکری و نە مامۆستا عولەمام نەبینییەوە.

بەڵام لە ساڵی (١٩٧١) تا ساڵی (١٩٧٣). چەند جارێک لە کەرکووک موکریم بینی. لە دواییدا محەمەد موکری بوو بە کەڵە چیرۆکنووس و رۆماننووس و وەرگێڕێکی ناسراوی گەلەکەمان. لە شاکارە رۆمانەکانی موکری (سەگوەڕ، هەرەس، ئەژدیها، تەڵە، نەچیر) بە تایبەتی رۆمانی (سەگوەڕ) ەکەی هەرایەکی گەورەی نایەوە.. بە داخەوە کە مەرگ بواری نەدا. ئەگینا محەمەد موکری پرۆژەی نووسینی زیاتری لە توانا و لە باردا بوو.. هێشتا زۆری پێمابوو.

حەزەدەکەم ئەوش بڵێم، کە لە ساڵی (١٩٦٥) دا، دووبەرکی و شەڕی براکوژی کورد لە شۆڕشی باشووری کوردستاندا سەری هەڵدا، من وازم لە قوتابیان و لە لاوانیش هێنا. چونکە لەگەڵ دووبەرەکیدا نەبووم و نیم و هەرگیز ناشبم.

وشەی (بەروار) یش لە جیاتی (رێکەوت) یا (مێژوو) بۆ یەکەمین جار مامۆستا زەبیحی بە هەڵە بە کاری هێناوە، دانی بەو هەڵەیەدا ناوە

و چیرۆکەکەی دەگێڕێتەوە کە چۆن بە هەڵە بە کاری هێناوە.. دوایی هەڵەکەی راست کردۆتەوە و داوای لێبووردنی کردووە. کەچی تا ئەمڕۆش زوربەی نووسەرانی کوردمان لەسەر ئەو هەڵەیە دەڕۆن و وشەی (بەروار) لە جیاتی (ڕێکەوتی) یا (مێژوو) بەکاردەهێنن، وشەی بەرواری ناوی شارۆچکەی (بەرواری) یە لە پارێزگای دهۆک. کە نووسەری نامەیەک لە بەرواری ناوی شارەکەی و مێژووی نووسینی نووسیبوو، خەڵکی وا تێگەیشتبوون کە بەرواری بە واتا مێژووی نووسینی نامەکەیە. لەو ڕۆژەوە ئەو هەڵەیە بە کاردەهێنرێت.

لە ڕۆژی (٢/ یۆلیە/٢٠١٧) دا، لە شاری هەولێر پەردە لەسەر پەرتووکی(ڕەتدانەوەی کۆسمۆپۆلیتیزم) لە نووسینی مامۆستای نەمر (عەبدولڕەحمان زەبیحی) لادرا. کە لە ساڵی (١٩٥٧) دا نووسیوێتی.. بابەتی ئەم پەرتووکە وەڵامدانەوەیەکە بەو کەس و لایەنانەی کە کورد بە نەتەوە نازانن و وەک عەشیرەت و خێڵ پێناسەی بۆ دەکەن.

پێمخۆشە هەر بۆ خۆشی خوێنەران دوو نوکتەی نێوان شەهید (مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی: ١٩١٣ــ٢٠٠١) و مامۆستا زەبیحی (عولەما) تان بۆ بگێڕمەوە. مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی لە ساڵی (١٩٦٣) دا، وەکو کادرێکی نزیک لە پارتی دیموکراتی کوردستان ــ پارتی نەبووــ بە سواری ماینێک دێیە ئازادکراوکانی ناوچەی کەرکووک دەگەڕا و قسەی بۆ جووتیارەکان دەکرد و هۆشیاری دەکردنەوە.. ڕۆژێک مەلا جەمیل دەچێت بۆ دێیەک، کوڕێکی لاو بۆ پیرییەوە دەچێت و دەڵێ:"مامۆستا عولەما بەخێربێی" مەلا جەمیل بە زەردەخەنەیەکەوە وەڵامی دایەوە و وتی :"کوڕە من عولەما نیم من عولەنەرم"

ڕۆژێکی دیکەش، مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی و عەبدولڕەحمان زەبیحی بەرانبەر یەکتری دانیشتبوون و قسەیان دەکرد.. لەو کاتەدا "مێشەکەرانە" یەکی گەورە بە دەوری مەلا جەمیل دا دەسوڕێتەوە.. مەلا جەمیل بە زەردەخەنەیەکەوە بە مێشەکەرانەکە دەڵێت:

"لێت تێکنەچێ ئەوەی بەرانبەرمە"

بە داخەوە بە پیلانێکی نەگریس، کە لە لایەن فەرمانگەی ئەمنی ڕژێمی بەعسی عەرەبی ڕەگەزپەرستەوە داڕێژرابوو، زۆڵە کوردی خۆفرۆش جێبەجێی کرد. لە ڕۆژی (٢٧/ئادار/٢٠٠١) بە شێوەیەکی زۆر دڕندانە و نەمەردانە، مەلا جەمیل ڕۆژبەیانیان لە ماڵەکەی خۆی لە شاری بەغدا شەهیدیان کرد.. تەرمەکەیان بۆ کەرکووک هێنایەوە و لەم شارە کوردستانییەی زێدیدا، لە ڕێوڕەسمێکی شایستەدا بە خاک سپێرا.

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی زانایەکی مەزن و بلیمەت و مێژوونووسێکی وردبین و نووسەر و توێژەنەر و وەرگێڕێکی زۆر بە توانا، زمانی عەرەبی و فارسی و تورکی دەزانی. خاوەنی چەندین پەرتووکی چاپکراوی هەمەجۆرەیە، بە زمانی کوردی و عەرەبی و کۆمەڵێک پەرتووکی

ڕوونووسکراویشی تەواو نەکردبوون یا هێشتا چاپنەکراون.
هەزار درود لە گیانی پاکی عەبدولڕەحمان زەبیحی و مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی و محەمەد موکری و سەرجەم شەهیدانی کورد و کوردستان بێت.
بە داخەوە کە تا ئەمڕۆش وەکو پێویست، ئاوڕێکی ئەوتۆ لە زەبیحی و لە ڕۆژبەیانی نەدراوتەوە، ئەوەی کە بەیان کردوون زۆر کەمترن لە ئاستی خزمەتی ئەم دوو کەڵە بلیمەت و تێکۆشەری کوردمان، کە شایەنی زۆر لەوە زیاترن.

ڕەزا شوان
٢٥/ یەنیەر/٢٠٢٠

پەتای خیانەت ... بەختیار محەمەد

پێناچێ بەدرێژایی مێژوو، هیچ گەل و نەتەوەیەکی بندەست هێندەی کورد کارەکتەری ناپاك و نۆکەر و خۆفرۆشی هەبووبێ و بەرهەم هێنابێ. زۆرجاریش ناپاکی گەورەی وای هەبووە، کە پلە و پایە و پۆستی بڵند و گەورەیان لەلایەن دەوڵەت و دەسەڵاتە داگیرکەرەکانی کوردەوە پێ دراوە. ئەوەتا – لە نوێترین نموونەدا – کەسێکی وەك هاکان فیدان – کە دەڵێن کوردە – هەستیارترین پۆستی لەلایەن حکومەتی ئاکەپە – کە خۆی ئەندامێکی ئەم حزبەیە – پێ دراوە: پۆستی سەرۆکی دەزگای هەواڵگری میت؛ ئەمە شتێکی نموونەییە، کە سەرۆکی

دەوڵەتێکی داگیرکەر لە تورکێك زیاتر متمانە بە کوردێك بکا و بەرپرسیارەتی دەزگایەکی وا هەستیاری پێ ببەخشێ و پێ ڕابسپێرێ.

بێ گومان ئەمە پاداشتکردنی کوردێکە، کە خۆی دەکاتە تورك. واتە پاداشتی بە تورکبوونە. ئەمە پاداشتی نکوڵیکردنە لە شوناسی کوردبوون، کە دەوڵەتی ڕەگەزپەرستی تورك باشترین پاداشتی بۆ ئەم جۆرە لە نکوڵیکردنەی شوناسی نەتەوەیی کەسێکی وەك هاکان فیدان داناوە، ئەویش بەخشینی پۆستێکی باڵای دەزگایەکی گرنگ و هەستیاری وەك دەزگای میتەێ. لێرە دەوڵەتی تورك لە ڕێگەی ئەم پاداشتەوە، وەك نامە و پەیامێك دەیەوێ بە هەموو کوردێك بڵێ: ئەگەر هەمووتان وەك هاکان بن، ئەوا دەشێ خەڵات و پاداشتی باش وەرگرن! هەڵبەت ئەم پاداشت و خەڵاتە سەد لە سەد لە خزمەتی تۆرانیزم و دەوڵەتی تورك دەبێ، واتە کارەکتەری خۆفرۆش دەبێ ببێتە تورك – ئیخوانیی، ئینجا خەڵاتەکەی لەلایەن ئەردۆگان و دەوڵەتی تورکەوە پێ دەبەخشرێ. ئەمە مەرجێکی سەرەکی دەوڵەتی داگیرکەری فاشیستی تورکە. ئەم دەوڵەتە هەر بەوە ڕازی نابێ، کە تۆ جاشی بیت و چەکی بۆ هەڵگریت و سیخوڕی بۆ بکەیت، بەڵکو دەبێ واز لە زمان و ناسنامەی کوردبوونی خۆشت بهێنی، چونکە لەلایەن ئەم دەوڵەتە ڕەگەزپەرستەوە شتێك نییە بەناوی کوردەوە، بەڵکو تەنها تورك و پان تۆرانیزم هەیە. ڕێك هاکان فیدان ئەم مەرجە گرنگەی بەزیادەوە بۆ دەوڵەتی تورك و ئەردۆگان و پارتی ئاکەپە جێ بە جێ کردووە، بۆیە ئەویش لە هەموو کەسێك زیاتر متمانەی پێی هەیە و خۆشی دەوێ و پۆستێکی وا هەستیاری وەك سەرۆکی دەزگای میتی پێ بەخشیوە. ئەردۆگان لێرە دوو پەیامی هەیە، یان با بڵێین بە بەردێك دوو چۆلەکە دەکوژێ: لەلایەك هاکانی کردووەتە تورك، لەلایەکی دیکەش لە هەستیارترین پۆستی باڵای دەوڵەتدا شەڕی کوردی (گەریلای) پێ دەکا. ئا ئەمە نرخی هەموو خیانەتێکە: بەخشینی پاداشت و خەڵات لە بەرانبەر نکوڵیکردن لە ناسنامە و سیخوڕی و نۆکەری و جاشایەتی. تورك (ئاکەپە) بەم شێوەیەش مامەڵە لەگەڵ ئەندامە کوردەکانی ناو خۆی دەکا و هەر بەم چاوەش سەیریان دەکا. چەندین جار ئەردۆگان لەبەردەم هەموویان نکوڵی لە دۆز و کێشەی کورد کردووە و هێما ڕۆشنبیرییەکانی کوردی لەناو بردووە، بەڵام هیچ یەکێك لەم ئەندامە کوردانەی ئاکەپە فزرە و نقەیان لێوە نەهاتووە، ئا ئەمە ئەو جاشایەتی و خیانەتە نموونەییەیە، کە ئەردۆگان و دەوڵەتی تورك لە هەموو تاکێکی کوردیان دەوێ. لێرەش دەزانین و تێدەگەین، کە بۆ دەوڵەتی تورك و ئاکەپە و ئەردۆگان هێندە دوژمنی پەکەکەن و هێندە ڕقیان لێیەتی و بەڕادەی شێتبوون و هیستریا شەڕی ئەم بزاڤە شۆڕشگێڕە ئازادیخوازەی گەلی کورد دەکەن و

هێندە لێی دەترسێن و لێی تۆقیون، چونکە ئەو هێمای (نوێنەری) دەنگی گەلێکە، کە دەوڵەتی تورك خەریك بوو بیخنکێنێ و لەناوی ببا، بەڵام پەکەکە بووە فریادڕەسی ڕزگارکردنی ژیانی ئەم گەلە لە باکووری داگیرکراوی وڵاتەکەیدا. بەڵێ، پەکەکە هێمای (فاکتەری) مانەوە و زیندوویی بوونی کوردە لە هەمبەر دەوڵەتی تۆرانیزمی کەمالیزمی ئەردۆگانیزمی فاشیزمی ڕەگەزپەرستی تورك؛ نەك هەر لە باکوور، بەڵکو – دەتوانم بڵێم – لە هەموو پارچەکانی دیکەی کوردستانیش.

شایانی باسە، کە‌ بڵێین: محەمەد فاتیح زیاش سەدەیەك بەر لە ئەمرۆ (1876 – 1924) ، کە خۆی کوردێکی خەڵکی ئامەدە و بیریار و کۆمەڵناس و شاعیرێك بووە، نکوڵی لە شوناشی کوردبوونی خۆی دەکا و دەبێتە فەیلەسوفێکی فیکری پان تۆرانیزم و نەتەوەی تورك بە سوپەرمان لە قەڵەم دەدا، کەمال ئەتاتورکیش ئەم تیۆرەی ئەو دەکاتە بنەمای ئایدیۆلۆژیا نەتەوەییە ڕەگەزپەرست و شۆڤینییەکەی خۆی… گەلێ، ئایا ئەمە خیانەتێکی نموونەیی نییە، کە کوردێك نکوڵی تەواو لە شوناسی نەتەوەیی کوردبوونی خۆی دەکا و دەبێتە فەیلەسوف و بیریاری تۆرانیزم و کەمالیزم و نەتەوەی تورك بە سوپەرمان لە قەڵەم دەدا و لە هەمان کاتیشدا نکوڵی لە بوونی نەتەوەی خۆی دەکا؟ ئایا ئەمە پێوەندی بەوەوە هەیە، کە کارەکتەری داگیرکەر، کارەکتەری داگیرکراو دەکاتە عەدەم و لەناو دەسەڵاتی بوونی خۆیدا دەیتوێنێتەوە؟ واتە کارەکتەری داگیرکراو لەئاست کارەکتەری داگیرکەردا هێندە خۆی لەلا کەم دەبێ، کە دەگاتە ئەو ڕادەیەی خۆی لەناو ئەودا بتوێنێتەوە و نکوڵی لە بوونی شوناسی نەتەوەیی خۆی بکا؛ ئەمە حەقیقەتی کەسایەتی هەموو خۆفرۆشەکانی وەك محەمەد فاتیح و خەیری حەسەن و هاکان فیدان و دەیان و سەدانی وەك ئەوانن…

بەختیار محەمەد.

(مێبنی للیمێجهول) … شیعری:

نەوزاد بەندی

هێشتاکە هەر نەناسراون ،
ئەو دەستانەی
گیرفانەکانی نیشتمان
تاڵان ئەکەن ..
ئەو فڕۆکانەی
پارچە پارچەی
نیشتمان بۆردومان ئەکەن ..
نەناسراون ،
ئەو شقارتانەی
مەزراکانی نیشتمان
ئەکەن بە سوتماک ..
نەناسراون ،
ئەو سیخۆڕ و
ناپیاوانەی
هەڕاجی ئەکەن
خەڵک و خاک ..

نەناسراون ،
هەر بەو جۆرەیش ئەمێننەوە ..
ئاشکرا نابن
تەنانەت لای ئەوانەیش
داهاتوو ودەست ئەخوێننەوە ..

ئەزانن بۆ ؟
لەبەر ئەوەی
هەتا ئەوان نەناسراو بن ،
ئیشی ناسراوەکانمان،
باش ئەڕوا ..
هەروەک ئەو شوانە
خوێڕیەی
واز لە شوانی ناهێنێت و
ڕۆژیش نیە مام گورگ
مەڕ و بزنی نەخوا ..